

تهدید تبلیغ وهابیت در استان بوشهر و راهکارهای مقابله با آن

عباس بصیری^۱، اسماعیل عبدالهیی

۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۳/۳۱

چکیده

زمینه و هدف: تفکر وهابیت ریشه در اندیشه احمد بن تیمیه و شاگردانش در قرن هفتم و هشتم دارد اما وهابگیری به طور رسمی در قرن دوازدهم هجری به کمک استعمارگران و به دست محمدبن عبدالوهاب به عنوان مذهب وهابیت ظهور و منتشر شد و به عنوان یک فرقه بدعت گذار در دین اسلام نه تنها توانسته بر سرزمین وحی یعنی عربستان سعودی استیلا پیدا نماید بلکه در برخی از کشورهای اسلامی و فراتر از آن نفوذ داشته باشد. در این نوشتار ضمن بررسی علل گرایش برخی از جوانان و افراد در استان بوشهر به وهابیت که بخشی از جمعیت آن را اهل سنت تشکیل می دهند، راهکارهایی نیز برای مقابله با آن ارائه شده است.

روش تحقیق: روش انجام این تحقیق توصیفی است. در جمع‌آوری مطالب تحقیق، از کتاب‌ها، از مقاله‌های مربوطه بهره گرفته شد.

یافته‌ها و نتایج تحقیق: نتایج این تحقیق با استفاده از ضریب رگرسیون نشان داد که افزایش سطح مطالعه مطبوعات و افزایش آزادی رسانه‌های چاپی و دیجیتال و همچنین آزادی دسترسی به اطلاعات و آزادی انتشار اطلاعات بر پیشگیری از بزهکاری موثر می باشد و رابطه معنی داری با پیشگیری از بزهکاری دارد. اما سطح کنونی استفاده از مطبوعات توسط مردم بوشهر رابطه معنی داری در پیشگیری از بزهکاری ندارد.

واژه‌های کلیدی: تهدید وهابیت، گرایش به وهابیت، مقابله با وهابیت.

مقدمه

وهابیت فرقه‌ای است که در قرن هفتم و هشتم هجری توسط ابن تیمیه متوفای ۷۲۸ در منطقه شامات پدید آمد. او ابتدا خود را حنبلی معرفی کرد ولی پس از مدتی عقاید احمد بن حنبل را هم به باد استهزا گرفت و خود مبانی فکری و اعتقادی جدیدی را بر پایه جسمانیت حق تعالی، حرمت توسل به انبیاء و اولیاء و حرمت رفتن به زیارت اهل قبور و اصالت نداشتن شفاعت و حرمت بنای قبور ائمه، بنا نمود. پس از افول دولت عثمانی، استعمار غرب که از دولت عثمانی ضربه سنگینی خورده بود کوشید با تفرقه افکنی در کشورهای اسلامی توانایی مسلمانان را از بین برد در همین راستا جاسوس انگلیسی با تلاش خود

^۱ - دکتری حقوق بین الملل و عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور.

^۲ - هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر.

توانست محمد بن عبدالوهاب را تحریک و وارد عرصه فرهنگ ضد دینی کند، تاکنون نیز این فرقه ضاله به فعالیت خود ادامه داده و برای ترویج آن هزینه های کلانی از سوی برخی شیوخ عرب و کشورهای غربی صورت گرفته است. (جعفری، عباس و دیگران، ص ۱۳۸۶، ۷)

وهابیون که در حال حاضر حکومت را در عربستان کاملاً در دست دارند برای گسترش تفکر و اندیشه وهابیت از ابزارها و روش های مختلفی بهره می برند و با استفاده از درآمد سرشار نفتی و رسانه ها و شبکه های ماهواره ای و اینترنتی به ترویج و تبلیغ عقاید خود می پردازند.

استان بوشهر یکی از استانهایی است که بخشی از جمعیت آن را اهل تسنن تشکیل می دهد و همین امر سبب شده است تا فرقه ضاله وهابیت فرصت تبلیغ عقاید خود در این استان به دست آورند. اکنون ترویج وهابیت به عنوان یک تهدید در استان بوشهر مطرح است، وهابیان با تبلیغ اعتقادات خود زیر ساخت های اعتقادی و فرهنگی مسلمانان به ویژه شیعیان را هدف قرار داده اند و سعی در بزرگ نمایی نقاط ضعف به تبلیغ علیه شیعیان می پردازند. در این مقاله سعی بر این است که تبلیغ عقاید وهابیت در استان بوشهر را به عنوان یک تهدید در دو بخش یکی عوامل و زمینه هایی که موجب نفوذ وهابیت در میان جوانان و مردم این منطقه شده است و دیگری راهکارهای مقابله با این تهدید را مورد بحث و بررسی قرار دهیم.

بخش اول: علل گرایش جوانان و مردم به وهابیت

از جمله عوامل و زمینه های که موجب نفوذ وهابیت در میان جوانان و مردم این مرز و بوم شده است می توان عوامل ذیل را ذکر کرد:

۱- فقر و نیاز مالی:

فقر و مشکلات اقتصادی و بیکاری که گریبان گیر بسیاری از مردم به خصوص در روستاها می باشد از عوامل و زمینه های گرایش و جذب برخی از افراد و خانواده ها به وهابیت که عمدتاً از خارج از سوی کشورهای ثروتمند حوزه خلیج فارسی حمایت و پشتیبانی مالی می شوند و از امکانات مالی بالایی نیز برخوردار می باشد، شده است این مشکلات مالی موجب شده وهابیان با کمک مالی به این افراد و خانواده آنها در مناطق سنی نشین و حتی شیعه نشین زمینه جذب آنها را فراهم آورند.

۲- ضعف ایمان افراد:

همانطور که می دانیم متأسفانه بیشتر ما مسلمانان حاضر به تحقیق در متون دینی خود نیز نمی باشیم و تا از یک ایمان مستحکم و تحقیقی برخوردار شویم و در عقاید خود یقین حاصل نماییم بنابراین به محض اینکه این افراد با تبلیغات گسترده فرقه ضاله مانند وهابیت مواجه می شوند تحت تاثیر تبلیغات آنها قرار می گیرند و به عقاید آنها گرایش پیدا می نمایند.

۳- عدم شناخت و آگاهی مردم نسبت به این فرقه ضاله:

چنانچه جوانان و مردم نسبت به ماهیت این فرقه ضاله آگاهی بیشتر پیدا نمایند تمایلی برای گرایش به آنها پیدا نمی نمایند. جهل این افراد نسبت به وهابیت یکی از عوامل جذب آنها به این فرقه ضاله است بنابراین باید نسبت به این افراد جهل زدایی شود و آگاهی بخشی شود.

۴- برخورد افراطی:

یکی از عواملی که موجب شده تا وهابیت با استفاده از آن توانسته اند اهل سنت را از شیعیان دور و به خود جذب نمایند، برخورد افراطی و ناآگاهانه برخی از گروهها است که موجب ایجاد تفرقه بین شیعه و سنی می شود (کمیلی، علیرضا، ص ۱۰۵، ۱۳۸۶) و این برخورد افراطی با مبانی شیعه که ایجاد وحدت میان شیعه و سنی است سازگاری ندارد.

۵- اشتراک قومی و فرهنگی با اعراب سنی منطقه:

وهابیان به دلیل اشتراک قومی و زبانی با اعراب سنی مذهب و به کمک ثروت خود به راحتی می توانند در میان آنها نفوذ کنند و با آنها روابط دوستانه برقرار سازند و زمینه جذب آنها به وهابیت را فراهم آورند و از این امتیاز جهت اجرای سیاست های خود به صورت مطلوب بهره برداری نمایند. بین جوانان اهل سنت اینگونه تبلیغ می کند که ما قصد داریم اسلام حقیقی که استفاده از قرآن و روایت است را زنده کنیم و به این شیوه اهل سنت را فریب می دهند.

۶- در اختیار داشتن رسانه های خبری و شبکه های ماهواره ای و اینترنتی:

یکی از ابزارهای بسیار مهم و موثر برای تبلیغ و اطلاع رسانی ابزار رسانه است به ویژه در عصر کنونی که در عصر ارتباطات به سر می بریم اهمیت این ابزار بیش از پیش برای ما محرز و آشکار است. حاکمان وهابی عربستان که این ابزار را در دست دارند برای تبلیغ و گسترش مذهب وهابی به طور بسیار فعال عمل می کنند. در واقع رسانه ها بازگو کننده خط فکری و سیاسی حاکم بر کشور سعودی هستند که دولت آن را ترسیم می کند. رادیو و تلویزیون در سال ۱۹۶۷ در عربستان راه اندازی شده است و زیر نظر دولت به ویژه وزارت اطلاعات قرار دارد و به زبان های عربی، انگلیسی، فارسی، فرانسوی، ترکی و اردو در جهت سیاست های فرهنگی، سیاسی کشور برنامه های درون مرزی و برون مرزی تهیه و پخش می کند. وهابیت سایت های فراوانی را برای تبلیغ وهابیت در سراسر جهان راه اندازی کرده اند و آمار آن همچنان در حال افزایش است. براساس جدیدترین آمار چهل هزار سایت وهابی مشغول فعالیت علیه شیعه هستند. (www.vahabiat.porsemani.ir) علاوه بر این شبکه های ماهواره ای نیز این گروه وهابیت برای تبلیغ و ترویج عقاید خود در اختیار دارند.

بخش دوم: راهکارهای مقابله با وهابیت:

۱- وحدت و انسجام بیشتر میان شیعه و سنی در منطقه:

امروزه در یک برهه ای از جهان زندگی می کنیم که بیش از هر زمانی جامعه اسلامی نیاز به وحدت و یکپارچگی دارد. امروزه دشمنان دست به دست هم داده اند تا بتوانند میان امت اسلامی تفرقه ایجاد و آنان را به اختلاف وا دارند و ما در عصری زندگی می کنیم که تمامی دشمنان برای نابودی اسلام هم پیمان گشته و همه امکانات سیاسی و اقتصادی خود را برای از بین بردن اسلام از صحنه بین المللی به کار گرفته اند. بنابراین در چنین عصری بیش از هر عصر دیگر مسلمانان نیاز به وحدت دارند و شاید بیش از هر زمانی جامعه اسلامی به همکاری و مساعدت یکدیگر نیازمند است، بدیهی است در موقعیت فعلی هرگونه حرکت مشکوک که موجب تفرقه میان صفوف مسلمانان باشد به نفع اسلام نیست و هرگونه فحش و ناسزا پیش از آنکه به وحدت میان مسلمانان و تقریب بین مذاهب ضربه بزند، چهره نورانی مکتب اسلام در سطح بین المللی را مخدوش می کند و طبقه تحصیل کرده را به مکتب نورانی اسلام بدبین می سازد و فرقه ضاله وهابیت که به دنبال تفرقه میان مسلمانان است از این امر سود

خواهد برد. وحدتی که مورد تاکید قرآن و پیامبر اسلام (ص) و ائمه (ع) نیز بوده است. قرآن کریم در سوره انعام آیه ۱۵۹ به پیامبر خود می‌فرماید: «کسانی که آیین خود را پراکنده ساختند و به دسته‌های گوناگون و مذاهب مختلف تقسیم شدند تو هیچگونه رابطه‌ای با آنها نداری، سروکار آنها تنها با خداست.» علی (ع) می‌فرماید: «انسان در محیط آرام می‌تواند نظریه درست ارائه دهد ولی در جو آکنده از برخورد و اختلاف دچار انحراف و کج فکری می‌شود.» (حسینی قزوینی، سید محمد، ص ۳۱، ۱۳۸۷)

با ظهور فرقه وهابیت و مبانی فکری آن وحدت میان مسلمانان در هم شکسته و ضربه جبران ناپذیری به صفوف به هم پیوسته مسلمانان وارد ساخت بنابراین یکی از راههای مقابله با این فرقه ضاله برقراری وحدت میان مسلمانان می‌باشد.

۲- تبیین صحیح عقاید شیعی و تقویت باورها و اعتقادات ناب مذهب تشیع بین مردم:

چون امروزه وهابیت از همه طریق به خصوص در فضای سایبری روی بحث‌های معرفتی و شناختی خیلی تاکید دارد و درصدد است فضای شناخت جامعه را آلوده کنند. بهترین راهکار این است که معرفت افراد و باورها و اعتقادات آنها نسبت به مذهب تشیع را تقویت کنیم، چون کسانی که مبانی فرهنگ اسلامی و اندیشه شیعی را خوب فرا نگرفته باشند و درونشان رسوخ نکرده باشد طبیعی است که این افراد با این تبلیغات و در این فضا و در این جنگ نرم نسبت به واقعیت و حقیقت سردرگم می‌شوند و نمی‌دانند حق با کیست. اگر مبانی شیعه در جامعه ما یعنی آن چیزی که تشکیل دهنده فرهنگ شیعی است برای جامعه جا نیفتد. جامعه در معرض خطر قرار می‌گیرد و قشر آسیب پذیر در این جریان جوانان است و به طور معمول و طبیعی جوانان هر جامعه نسبت به فرهنگ آن جامعه آسیب پذیرترند. یک جوان شیعی که فرهنگ شیعه در جانش رسوخ نکرده باشد، می‌تواند به راحتی از این عقاید خود دست بکشد و دشمن نیز از همین بستر بسیار استفاده می‌کند.

۳- تدوین کتب و جزوات و لوح‌های فشرده مختلف، متنوع و جذاب، همچنین برقراری شبکه‌های اینترنتی: در راستای پاسخگویی به مسائل و مواردی که مورد هجومه و شبهات این فرقه ضاله قرار گرفته است و از این طریق حرف حق و عقاید صحیح تبیین شود.

۴- افشای ماهیت پلید این فرقه ضاله برای جوانان و مردم:

با تشکیل جلساتی در مساجد و مدارس و دانشگاهها برای جوانان و مردم و تبیین تاریخ شکل‌گیری این فرقه و جنایاتی که در طول تاریخ این فرقه تاکنون انجام داده‌اند و با تنویر افکار عمومی نسبت به این مساله که هدف از تشکیل این فرقه ضاله توسط استعمارگران به خصوص انگلیس ایجاد تفرقه میان مسلمانان و ضربه زدن به اسلام بوده است از این طریق می‌توان ماهیت این فرقه را برای مردم روشن کرد تا جوانان و مردم در دام این فرقه ضاله گرفتار نشوند.

۵- در کتب درسی مباحث مربوط به وهابیت را بگنجانیم تا جوانان نسبت به فرقه وهابیت آگاهی کافی را کسب نمایند.

۶- نهادهای مسئول باید با هوشمندی و برنامه ریزی موثر وارد عمل شوند:

تمام نهادهای مسئول و متولی در فرهنگ کشور باید به طور هماهنگ برای مقابله فرقه وهابیت برنامه ریزی مدون داشته باشند و این مقابله نیز نباید به صورت مقطعی باشد بلکه به صورت مستمر و در تمام مناطق که در معرض تبلیغات وهابیت می باشد به خصوص مناطق سنی نشین باید با هوشمندی و برنامه عمل نموده و مانع نفوذ وهابیت در این مناطق شد. نباید این فرصت را برای وهابیت فراهم آورد تا کاری که آنها در سوریه و دیگر کشورهای منطقه انجام داده اند و اکنون از نتایج آن به خصوص در سوریه دارند بهره برداری می نمایند در ایران نیز انجام دهند. صدا و سیما به خصوص صدا و سیما مراکز استان می توانند برنامه های ویژه ای را جهت مقابله با افکار و عقایدضاله وهابیت تدوین نموده و در قالب مصاحبه ها، جلسات پرسش و پاسخ و پخش سخنرانی های افراد عالم و صاحب نام و اساتید و روحانیون بومی و غیر بومی به غنای فکری و استحکام باورهای اصیل دینی اهتمام بیشتری نمایند.

۷- در مقابله با وهابیت باید هوشمندانه و با ظرافت عمل نمود:

باید به این نکته توجه داشته باشیم بر اساس ادعای خودشان هر وهابی سنی است ولی هر سنی وهابی نیست بنابراین باید بین این دو تفاوت قائل شویم. (کمیلی، علیرضا، ص ۱۰۵، ۱۳۸۶)

بنابراین در نقد وهابیت باید با ظرافت برخورد کرد تا موجب تقابل اهل سنت با منتقدان نشود و از جرو بحث های تعصب آمیز و غیر منطقی و پرخاشگریهای کینه توزانه اجتناب نمائیم، ولی در عوض با بحث های منطقی و مستدل و دور از تعصب و لجاجت و پرخاشگری و در محیطی صمیمانه و دوستانه با استناد به کتب خود اهل سنت و روایت های نقل شده در آن و با استناد به سخنان عالمان دینی آنها در رد وهابیت که در طول تاریخ به مقابله با آنها پرداخته اند نه تنها تفرقه انگیز نیست بلکه فاصله ها را کم می کند و نقاط مشترک را تقویت می نماید. همانطور که مولوی عبدالحمید امام جمعه زاهدان در خطبه نماز جمعه بهمن ۱۳۸۵ گفته اند: هر کسی هر استدلالی دارد باید در چارچوب عقل و منطق مطرح کند و کسی گلایه ندارد، ولی توهین به مقدسات در هیچ مذهبی جایز نیست و هر کسی که روا بداند این برخلاف نص قرآن و سنت است. (حسینی قزوینی، سید محمد، ص ۴۴-۴۵، ۱۳۸۷)

بنابراین چنانچه در مقابله با وهابیت بر آموزه های قرآن و سیره پیامبر گرامی (ص) به دیگر سخن منابع مشترک مسلمانان مبتنی باشیم و در این مسیر علمای اهل سنت را نیز در مبارزه با افکار و عقاید افراطی وهابیت به همراه داشته باشیم در نتیجه تاثیر آن در طرد وهابیت بیشتر خواهد بود.

نتیجه گیری:

اگر چه تاکنون سعی و تلاش های وسیعی برای مقابله با تبلیغات وهابیت صورت گرفته است ولی باید خطر این فرقه ضاله را در استان های مرزی به خصوص استان بوشهر که بخشی از جمعیت آن را اهل سنت تشکیل می دهند و تبلیغ و ترویج وهابیت در آن پر رنگ تر است جدی گرفته و با توجه به شناسایی علل گرایش به وهابیت و راهکارهایی که برای مقابله با این فرقه ضاله ارائه شده باید در راستای رفع علل و عوامل گرایش جوانان و برخی افراد به وهابیت اقدامات موثر صورت گیرد تا در آینده شاهد اقدامات و خونریزی هایی که توسط این فرقه ضاله در پاکستان، عراق، سوریه و سیستان و بلوچستان صورت گرفته در این منطقه نباشیم.

به منظور توسعه زیربنایی ظرفیت های امنیت نرم نظام در قبال آیندهای فرقه ضاله وهابیت، بایسته است که ساختارهای اطلاعاتی و امنیتی در استانبوشهر تدابیر زیر را مورد توجه قرار دهند:

۱) تبیین بسته سیاستی منسجم برای مهار تهدیدهای نرم افزاری در فضای مجازی

یکی از ظرفیت های مدیریت استراتژیک امنیت نرم، کاربست مناسب فناوری های نوین برای ارتقای ضرایب انتظامی امنیتی در فضای مجازی است. به عنوان مثال، بخش مهمی از تبلیغات رسانه ای فرقه وهابیت، در فضای مجازی سازماندهی می شود و اتخاذ تدابیر مناسب و تبیین بسته سیاستی منسجم برای مقابله با آینده های تضعیف کننده وحدت ملی در فضای سایبر می تواند نقش مهمی را در مدیریت پیش رویدادی پیاده نظام های ناتوی فرهنگی در حوزه اندیشه ایفا نماید.

۲) تهیه جدول نقشه ریسک سازمان های تروریستی نزدیک به اندیشه های وهابی گری

یکی از لازمه های مدیریت استراتژیک امنیت نرم در برنامه پنجم و افق ایران ۱۴۰۴، رصد، اولویت بندی و تهدیدسنجی آینده های نرم افزاری است که می تواند از جانب برخی سازمان های تروریستی فرقه گرای مستقر در محیط امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بوجود آید. به همین منظور، ساختارهای اطلاعاتی، امنیتی، نظامی و انتظامی، بایسته است با رویکرد امنیت پژوهی استراتژیک، ضمن آسیب شناسی شطرنجی چینش سازمان های تروریستی فرقه گرا در محیط امنیت خارجی، راهبرد منسجمی را برای مقابله با آسیب های احتمالی تبیین کنند. در این راستا تهیه جدول ریسک آمایش گروه های تروریستی در محیط امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران نقش موثری را در بهینه سازی مدیریت استراتژیک تهدیدات نرم ناشی از سازمان های تروریستی فرقه گرا ایفا می کند. بویژه اینکه جهت گیری و مرامنامه عقیدتی سیاسی اکثر سازمان های تروریستی مستقر در شرق ایران، مبین تاثیرپذیری بالای آنها از بنیان های نظری وهابیت است. به عنوان مثال زیربنای عقیدتی گروهک تروریستی جندالشیطان براساس آموزه های وهابیت و سلفی گری بنیان گذاشته شده و شیوه های عملیاتی آنان همانند سازمان القاعده است. این گروه به عنوان شاخه القاعده در ایران و به رهبری عبدالمالک ریگی در استان بلوچستان پاکستان متمرکز بوده و برای عوام فریبی و مشروعیت بخشی به اقدام های تروریستی، نام جندالله را برای خود برگزیده و در ۲۷ آذر ۱۳۸۵ با ادعای حمایت از مطالبات اهل سنت بلوچستان، نام خود را به «جنبش مقاومت مردمی ایران» تغییر داد.

لشکر طیبه و سپاه صحابه نیز دو سازمان تروریستی ضد شیعی و نزدیک به وهابیون هستند، که نگاه سطحی به تحرکات ایذایی آنان می تواند تهدیدهایی را برای اتباع ایرانی مقیم پاکستان بوجود آورد.

۳) تبیین سند جامع مدیریت دانش پیشگیری از تهدیدهای فرقه ای

یکی از سازوکارهای مدیریت نرم افزاری تهدیدهای فرقه ای، تقویت بنیان های مدیریت دانش و توسعه زیربنایی پژوهش های تقنینی و عملیاتی در حوزه تحلیل چپستی، چرایی، آسیب شناسی و نحوه مقابله با آینده های فرقه ای با حداکثر هم اندیشی میان کانون های علمی و مطالعاتی است.

در این راستا روشنگری چهره های شاخص حوزه علمیه قم و شناساندن ابعاد فرقه ضاله وهابیت در سند چشم انداز مطالعاتی حوزه، نقش مهمی را در مقابله با تبلیغ و ترویج فرقه ضاله وهابیت ایفا می کند.

رویکرد متولیان امر برای مقابله با آینده های امنیت ملی در حوزه فرقه های ضاله بایستی از شش مشخصه همسویی با اسناد بالادستی، فرابخشی، کلان نگری، راهبردی، هدف محوری (انسجام فکری) و برنامه محوری (ثبات رویه ای) برخوردار باشد و هر گونه نگاه سطحی برای مهار «آینده های نرم افزاری چندبعدی» (۶) در حوزه اندیشه می تواند ضریب اثربخشی سیاست های مقابله با فرقه های ضاله را کاهش دهد.

یکی از لازمه های مدیریت استراتژیک تهدیدهای نرم افزاری ناشی از افراط گرایی فرقه ای، نهادینه سازی پژوهش های قانونگذاری و آینده پژوهی عملیاتی براساس چهار پارامتر: اولویت سنجی، زمان سنجی، امکان سنجی و تهدیدسنجی است. برگزاری هدفمند همایش های منطقه ای با موضوع های فرقه ای، تقویت هم اندیشی و تعامل مثلث حوزه، دانشگاه و ساختارهای حاکمیتی، لحاظ کردن مطالعات قومی فرقه ای در نقشه جامع علمی کشور و ایجاد یا تقویت میز مخصوص مطالعات فرقه ای در وزارتخانه های اطلاعات، کشور، امور خارجه و سپاه پاسداران، نقش مهمی را در مدیریت پیشگیرانه تهدیدهای نرم افزاری ناشی از اندیشه های افراط گرایانه بویژه در شرق جمهوری اسلامی ایران ایفا می کند.

۴) بهره گیری مناسب از ظرفیت حوزه های علمیه

آموزه های فرقه ضاله وهابیت در حوزه جنگ اندیشه تعریف می شود. به همین منظور حوزه های علمیه بایستی با گفتمان های فکری غالب بستر شناساندن چهره واقعی این گروه را بوجود آورند.

توجه مدیران استراتژیک حوزه های علمیه بویژه حوزه علمیه قم به عنوان یکی از ارکان معماری مهندسی فرهنگی کشور به دورنمای اندیشه های فرقه ای مخرب و اتخاذ تدابیر بازدارنده مناسب در سند چشم انداز حوزه می تواند نقش مهمی را در پیشگیری از تهدیدهای نرم افزاری عقیدتی، واگرایانه فرقه ای و بالتبع تقویت وحدت ملی ایفا کند که تحقق آن مستلزم تعامل مستمر و پویا با شبکه کانون نخبگان حوزه و دانشگاه با هدف تبیین نقشه راه منسجم و استراتژیک در ساختار مدیریت نرم افزاری سند چشم انداز حوزه است. حوزه های علمیه سطح استان ایران همسو با نهادهای اطلاعاتی امنیتی نقش محوری را برای مقابله با عقاید انحرافی ایفا می کنند. به همین منظور حوزه علمیه قم بایستی در تبیین سند چشم انداز حوزه، نوع، دامنه و عمق تهدیدهای ناشی از وهابیت در محیط امنیتی ایران را به دقت مورد کنکاش قرار دهد.

۵) آسیب شناسی گسترش فرقه ضاله وهابیت و تاثیر آن بر امنیت اتباع ایرانی در برخی کشورهای همسایه بسیاری از حوزه های علمیه اهل سنت در ایالت پیشاور، سیالکوت، فیصل آباد، جهنگ و پنجاب توسط گروه تروریستی سپاه صحابه اداره می شوند که برای عملیاتی کردن اهداف خصمانه خود «لشکر جهنگوی» را تاسیس و مهمترین اهداف خود را مقابله با آموزه های شیعی انقلاب اسلامی ایران، مبارزه با گروه شیعه تحریک جعفری و حمله به شیعیان و ایرانیان مقیم پاکستان تعریف کرده اند. عربستان سعودی نیز متأثر از آینده های شیعه هراسی و تاثیرپذیری از گروه های وهابی، اقدام های خشونت آمیزی را علیه شیعیان این کشور، زائرین ایرانی و با بهره گیری از قوه قهریه علیه شاخه زیدیه گروه الحوثی یمن بکار می گیرد.

۶) تبیین منشور جامع مهندسی فرهنگی استان

یکی از لازمه های اثربخشی حداکثری سیاست های خرد و کلان نظام برای خنثی سازی پیشگیرانه آینده های اندیشه ای، توجه به ساختارگرایی در حوزه فرهنگ است. به عنوان مثال تکلیف گرایی نسبت به رهنمودهای مقام معظم رهبری پیرامون تبیین مهندسی فرهنگی کشور گام موثری برای مقابله با مصادیق تهاجم نرم محسوب می شود، زیرا باعث انسجام بخشی برنامه ای و سیاستی و پرهیز از اتخاذ سیاست های تک بعدی می شود.

متولیان امر بایسته است سازوکارهای مقابله با فرقه های ضاله بویژه وهابیت را در ساختار نقشه جامع مهندسی فرهنگی کشور مشخص کنند، که در غیر این صورت به دلیل اتخاذ سیاست های جزیره ای و اقدام های موازی نمی توان راهکاری منسجم برای ریشه کنی تهدیدهای وهابیت تبیین نمود. به عبارتی دیگر رصد، اولویت بندی، تهدیدسنجی و آسیب سنجی پیاده نظام

های ناتوی فرهنگی در حوزه اندیشه و تدوین منشور مهندسی فرهنگی، نقش مهمی را در یکپارچه سازی سیاست های جزیره ای، قاعده مند کردن سیاست های اجرایی و ارتقای اثربخشی پدافند نرم افزار ملی برای مقابله با فرقه ضاله وهابیت ایفا می کند.

منابع

- ابراهیمی، دکتر نبی اله (۱۳۹۲)، **نوسلفی گری و جهانی شدن امنیت خاورمیانه**، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ابوزههره، محمد (۱۳۸۴)، **تاریخ مذاهب اسلامی**، ترجمه علی رضا ایمانی، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب.
- احمد، ظهورالدین (۱۳۷۸)، **آغاز و ارتقای زبان فارسی در شبه قاره**، اسلام آباد.
- احمدی، عباس (۱۳۹۰)، **ایران، انقلاب اسلامی و ژئوپلیتیک شیعه**، تهران، موسسه مطالعات اندیشه سازان نور.
- احمدیان، حسن (۱۳۹۱)، **دین و دولت در عربستان سعودی: از دولت وهابی تا وهابیت دولتی** (کتاب خاورمیانه ۹: ویژه مسائل داخلی عربستان)، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران.
- اسپوزیتو، جان و وال، جان (۱۳۹۱)، **جنبش های اسلامی معاصر (اسلام و دمکراسی)**، ترجمه شجاع احمدوند، چاپ سوم، تهران، نشر نی.
- اسعدی، مرتضی (۱۳۶۹)، **جهان اسلام، بنگلادش، پاکستان، ترکیه**، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.

آشتی، نصرت‌الله (۱۳۶۶)، ساختار حکومت عربستان سعودی، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

باقری دولت‌آبادی، علی و شفیع، محسن (۱۳۹۳)، بررسی سیاست خارجی ایران در پرتو نظریه سازه‌انگاری، تهران، انتشارات تیسرا

بابی سعید (۱۳۷۹)، هراس بنیادین، اروپامداری و ظهور اسلام‌گرایی، مترجمان دکتر غلامرضا جمشیدها و موسی عنبری، چاپ اول، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

البوطی، رمضان و محمد، سعید (۱۳۸۳)، سلفیه بدعت یا مذهب، ترجمه حسین صابری، چ ۲، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.

جاهه، عمر (۱۳۸۸)، بحثی نظری در باب سازگاری اسلام و دموکراسی، ترجمه حجت، مهدی آیین.

جمالی، جواد (۱۳۹۰)، افراط‌گرایی در پاکستان (مبانی، عملکرد و چشم‌انداز)، تهران، موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.

حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۷۹)، وضعیت ژئوپلیتیک پنجاب در پاکستان، تهران: انتشارات بین‌المللی الهدی.

حشمت زاده، محمداقبر (۱۳۸۷)، تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر کشورهای اسلامی، تهران، سازمان انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی.

حلی، علی‌اصغر (۱۳۸۲)، تاریخ نهضت‌های دینی - سیاسی معاصر، تهران، انتشارات زوار.

خسروی، غلامرضا (۱۳۹۰)، شیعیان پاکستان، (مناسبات راهبردی ایران و پاکستان)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

دکمیجان، هرایر (۱۳۸۳)، جنبش‌های اسلامی در جهان عرب، مترجم دکتر حمید احمدی، چاپ چهارم، تهران، شرکت انتشارات کیهان.

رشید، احمد (۱۳۸۲)، طالبان. اسلام. نفت و بازی بزرگ جدید، ترجمه اسدالله شفاپی و صادق باقری، تهران، انتشارات دانش هستی.

رفعت، سیداحمد، الشکویی، عمرو، آینده جنبش‌های اسلامی پس از ۱۱ سپتامبر، مترجم میثم شیروانی، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

صاحبی، محمدجواد (۱۳۶۷)، اندیشه اصلاحی در نهضت‌های اسلامی، تهران، انتشارات کیهان.

الطویل، کمیل (۱۳۹۱)، القاعده و خواهرانش، ترجمه محمدعلی پوشی و محمدرضا بلوردی، تهران، موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.

عنایت، حمید (۱۳۷۰)، سیری در اندیشه سیاسی عرب، چاپ چهارم، تهران، انتشارات امیرکبیر.

عنایتی، علیرضا (۱۳۹۱)، پایه‌های مشروعیت سیاسی در عربستان و نقاط قوت و ضعف آن، (کتاب خاورمیانه ۹: ویژه مسائل داخلی عربستان)، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

فراهانی، احمد (۱۳۸۹)، تبارشناسی تروریسم در پاکستان: واقعیت‌ها و راهبردها (کتاب آسیا ۵: ویژه مسائل پاکستان)، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

فرزین نیا، زیبا (۱۳۷۶)، پاکستان، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

فرزین نیا، زیبا (۱۳۸۳)، سیاست خارجی پاکستان، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

قطب، سید (۱۳۶۹)، آینده در قلمرو اسلام، ترجمه علی خامنه‌ای، چاپ دوم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

قطب، سید (بی‌تا)، ویژگی‌های ایدئولوژی اسلامی، ترجمه سید محمد خامنه‌ای، تهران، بعثت.

قبرلو، عبدالله (۱۳۹۰)، اقتصاد سیاسی پروژه انتقال گاز طبیعی به پاکستان، (مناسبات راهبردی ایران و پاکستان)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

کامران مقدم، شهین دخت (۱۳۵۸)، نگاهی به پاکستان، بی‌جا، چاپ افست گلشن.

ماه‌پیشانیان، مه‌سا (۱۳۸۹)، مقدمه‌ای بر الگوهای بی‌ثباتی و درگیری در پاکستان (کتاب آسیا ۵: ویژه مسائل پاکستان)، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

محمدی، محمد کاظم (۱۳۶۸)، *سیمای پاکستان*، تهران، نشر فرهنگ اسلامی.

محمدی آشنایی، علی (۱۳۸۲)، *شناخت عربستان*، چاپ دوم، تهران، نشر مشعر.

محمدی، علی (۱۳۸۹)، *افراط‌گرایی در پاکستان: علل و پیامدها* (کتاب آسیا ۵: ویژه مسائل پاکستان)، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

مسجدجامعی، زهرا (۱۳۸۰)، *نظری بر تاریخ وهابیت*، تهران، صریر دانش.

مسجدجامعی، محمد (۱۳۶۷)، *هند و پاکستان*، تهران، بی‌نا.

مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۲)، *تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل*، تهران: انتشارات سمت.

مکارم شیرازی (۱۳۸۷)، *وهابیت بر سر دوراهی*، قم، انتشارات امام علی بن ابی‌طالب (ع).

موثقی، سید احمد (۱۳۸۳)، *جنبش‌های اسلامی معاصر*، چاپ ششم، تهران، سمت.

ناظمی قره باغ، سید مهدی (۱۳۹۱)، *پدیدار شناسی گرایش‌های کنونی وهابیت در عربستان* (کتاب خاورمیانه ۹: ویژه مسائل داخلی عربستان)، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

نظیف کار، غزاله و نوروزی حسین (۱۳۸۲)، *برآورد استراتژیک پاکستان*، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

همتی، همایون (۱۳۶۷)، *نقد و تحلیلی پیرامون وهابیت‌گری*، تهران: مرکز نشر تبلیغات اسلامی.

واعظی، طیب (۱۳۹۰)، *مناسبات راهبردی ایران و پاکستان*، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

ونت، الکساندر (۱۳۸۶)، *نظریه اجتماعی سیاست بین‌الملل*، چاپ دوم، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

اسدی علی، غلامی طهمورث (۱۳۹۰)، "واکاوی بنیادگرایی اسلامی در خاورمیانه"، *مجله سیاسی اقتصادی*، شماره ۲۸۳، بهار، ۴۰-۵۹.

جعفری، عباس (فروردین ۱۳۸۱)، "فرقه وهابیت و عملکرد آن در تاریخ معاصر"، *مجله معرفت*، شماره ۵۲.

حسینی کرانی، سید رسول، "تعامل ایران و عربستان با فرآیند جهانی شدن اقتصاد"، *اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، شماره ۲۶۷-۲۶۸.

حیدری، محمد شریف (بهار ۱۳۸۸)، "سلفی‌گری نوین در تقابل با راهبرد وحدت اسلامی"، *نور حکمت*، شماره ۲۷.

دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۳۸۶)، "امنیت هستی‌شناختی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران"، *فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی*، سال اول، شماره ۱، بهار.

شفیعی، نوذر (مرداد ۱۳۸۴)، "جایگاه پاکستان در رشد اسلام‌گرایی"، *همشهری دیپلماتیک*، شماره ۶۱.

شفیعی، نوذر (دی ۱۳۸۰)، «مقدمه بر بنیادگرایی اسلامی»، *اندیشه جامعه*، شماره ۲۱.

شفیعی، نوذر (۱۳۸۳/۸/۹)، "شکل‌گیری بنیادگرایی اسلامی"، *روزنامه همشهری*.

صالحی نجف‌آبادی، عباس (۱۳۸۸)، "مبانی جنبش‌های اسلام‌گرایان نظریه‌های و دیدگاه‌ها"، *فصلنامه سیاسی*، سال دوم، شماره ۵.

عارفی، محمد اکرم (زمستان ۱۳۸۰)، "پاکستان و بنیادگرایی اسلامی"، *فصلنامه علوم سیاسی*، شماره ۱۶.

عارفی، محمد اکرم (پاییز ۱۳۷۸)، "پاکستان: بی‌ثباتی سیاسی و کودتای نظامی ۱۲ اکتبر ۱۹۹۹ ژنرال مشرف"، *فصلنامه علوم سیاسی*، سال ۲، ش ۶.

عراقچی، سید عباس (پاییز ۱۳۷۸)، "اندیشه‌های سیاسی مودودی"، *فصلنامه مطالعات خاورمیانه*، شماره ۱۶.

علیخانی یوسف (۲۲ اسفند ۱۳۷۸)، "مسلمانان تروریست هستند"، *روزنامه انتخاب*.

ملازهی، پیرمحمد (زمستان ۱۳۸۴)، "بررسی مکاتب اسلامی در پاکستان"، فصلنامه مطالعات راهبردی جهان اسلام، سال هشتم، شماره ۲۴.

ملازهی، پیرمحمد (تابستان و پاییز ۱۳۸۶)، "سلفی‌گری در پاکستان"، فصلنامه مطالعات منطقه‌ای جهان اسلام، سال هشتم؛ شماره‌های ۳۰ و ۳۱.

منفرد، سیدقاسم (۱۳۸۵)، "جایگاه عربستان سعودی در طرح خاورمیانه بزرگ" (نامه دفاع ۱۱، شماره ۲)، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.

میلانی، جمیل و اسماعیلی، محمدتقی (پاییز ۱۳۹۳)، "نظریه پخش و بازتاب انقلاب اسلامی بر پاکستان"، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۱(۳۸).

نصری، قدیر (۱۳۸۳)، "نامه دفاع، ایران، چالش‌ها و بایسته‌های راهبردی در حوزه خلیج فارس"، تهران، فصلنامه تحقیقات استراتژیک دفاعی، شماره سوم.

نعیمیان، ذبیح‌الله (بهمن ۱۳۸۴)، "انقلاب اسلامی و بازتاب آن بر پاکستان"، مجله معرفت، شماره ۹۸.